

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина

СКУПШТИНА АП ВОЈВОДИНЕ

01 Број: 46 - 11

29. 10. 2003. године

НОВИ САД

НАРОДНА СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД

Скупштина Аутономне Покрајине Војводине на седници одржаној 23. октобра 2003. године утврдила је **ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ВРАЋАЊУ ИМОВИНЕ И ОБЕШТЕЋЕЊУ**, који вам на основу члана 163. Пословника Скупштине АП Војводине достављамо на даљи поступак.

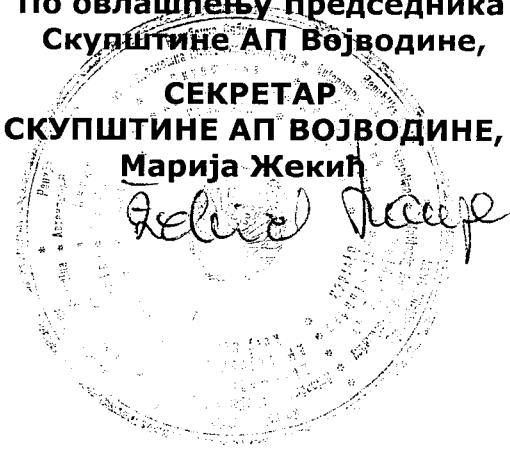
За представника у Народној скупштини Републике Србије одређен је Ненад Чанак, председник Скупштине Аутономне Покрајине Војводине.

Прилог: Предлог закона.

30 OCT 2003

По овлашћењу председника
Скупштине АП Војводине,
СЕКРЕТАР
СКУПШТИНЕ АП ВОЈВОДИНЕ,
Марија Жекић

ЗАКОН

О ВРАЋАЊУ ИМОВИНЕ И ОБЕШТЕЋЕЊУ

Део први

Основне одредбе

Садржина и циљ Закона

Члан 1.

- (1) Овим законом уређују се услови, начин и поступак враћања имовине, односно давања обештећења за имовину која је на територији Републике Србије одузета од физичких и правних лица на основу прописа и аката о национализацији, секвестрацији, конфискацији, аграрној реформи и другим прописима донетим у периоду од 1944 године до данас, којима је укинута право својине ранијих власника, а одузета имовина претворена у државну, друштвену, задружну или приватну својину.
- (2) Циљ овог закона је враћање имовине, односно обештећење, ранијих власника или њихових правних следбеника у свим случајевима одузимања законито стечене имовине, без одговарајуће тржишне накнаде.
- (3) Уколико је обештећење остварено међудржавним уговором, право на обештећење имају домаћа и страна физичка и правна лица и њихови правни следбеници који нису остварили индивидуално обештећење, или чија права или правни интереси нису били обухваћени тим уговором.
- (4) Под имовином се, у смислу овог закона, подразумева право својине на покретне и непокретне ствари, као и права која имају, или су у тренутку одузимања имала имовинску вредност.
- (5) Ранијим власницима, у смислу овог закона, сматрају се домаћа и страна физичка и правна лица, којима је законито стечена имовина одузета прописима и актима из става 1. овог члана.

Предмет враћања имовине и обештећења

Члан 2.

- (1) Предмет враћања имовине чине непокретне ствари и права на пољопривредном земљишту, грађевинском земљишту, шумском земљишту, стамбеним и другим зградама и другим објектима, као и покретне ствари и друга права.
- (2) Предмет обештећења су непокретне и покретне ствари, као и права која се не могу вратити због фактичке или правне немогућности или из других разлога предвиђених овим законом.

(3) Предмет обештећења су и акције и удели у трговинским друштвима, као и имовина која се у тренутку одузимања налазила у занатским и другим радњама.

(4) Предмет враћања односно обештећења на основу закона не представља новац који је по основу динарске и девизне штедње био положен код стране банке.

Корисници враћања имовине и обештећења

Члан 3.

(1) Корисницима враћања имовине и обештећења у смислу овог закона сматрају се домаћа и страна физичка и правна лица која су у тренутку одузимања имовине била њени власници, као и њихови правни следбеници, који у време ступања на снагу овога закона имају држављанство Србије и Црне Горе или седиште на територији Србије и Црне Горе.

Бивши југословенски држављани, којима је имовина одузета услед преласка у страну држављанство, имају право на враћање имовине и кад у време подношења захтева за враћање или обештећење немају држављанство Србије и Црне Горе.

Остали страни држављани остварују право на враћање имовине према међудржавним споразумима.

(2) Корисници враћања и обештећења су и лица чија је покретна и непокретна имовина фактички одузета без било каквог правног основа, злоупотребом власти или овлашћења.

(3) Корисницима враћања имовине или обештећења не сматрају се, у смислу овог закона, лица којима су враћена права на пољопривредно земљиште, на основу Закона Републике Србије о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу пољопривредног земљишног фонда и конфискацијом због неизвршеног откупа пољопривредних производа ("Сл. гласник РС" бр. 18/91. и 20/92.), за земљиште одузето на основу закона.

(4) Корисницима враћања и обештећења не сматрају се лица којима је имовина одузета због учињеног кривичног дела, уколико је то дело пре него што је учињено, законом или актом међународног права било предвиђено као кривично дело и уколико је предвиђена санкција одузимања имовине.

(5) Изузетно од ст. 4 овог члана, корисницима враћања имовине и обештећења ће се сматрати лица којима је имовина одузета на основу конфискације због неизвршених обавеза из обавезног откупа пољопривредних производа на основу прописа о обавезном откуп, као и лица којима је имовина одузета по основу конфискацијом, секвестрацијом и другим принудним мерама ако је имовина одузета само на основу националне или верске припадности, без утврђивања личне одговорности у редовном правном поступку и без права на одбрану.

(6) Корисницима враћања имовине и обештећења не сматрају се лица којима је имовина одузета због општег интереса, ради изградње путева, школа, насеља, болница и других објеката на основу индивидуалних аката у поступку експропријације, уколико је том приликом за одузету имовину дата правична накнада у складу са законом.

(7) Корисницима враћања имовине и обештећења не сматрају се лица која су на било који начин у потпуности већ обештећена.

(8) Корисници могу бити, нарочито у погледу задужбина, фондова и објеката културе и објеката намењених образовању, удружења, локалне самоуправе и други правни субјекти мањинских заједница или њихови правни следбеници.

(9) Корисници враћања имовине и обештећења за сакралне објекте (гробља, капеле, гробнице и сл.) су удружења традиционалних верских заједница, које су тим објектима управљале, односно које су имале на њих право власништва, пре него што су предате на управљање другим субјектима.

(10) Цркве и друге верске заједнице и њихове установе, које у време ступања на снагу овог закона, делују у Републици Србији остварују право на враћање имовине према посебном закону.

Обвезник враћања имовине и обештећења

Члан 4.

- (1) Обвезник враћања имовине и обештећења је Република Србија, на начин у обиму и по поступку уређеном овим законом, независно од тога да ли је одузета имовина претворена у општенародну, државну, друштвену, задружну, или приватну својину и без обзира на то да ли је имовина дата на коришћење неком другом субјекту.
- (2) Ако се враћање непокретности врши у природи, непосредан обвезник враћања имовине може бити и садашњи корисник непокретности, као и садашњи власник непокретности ако је право својине или државину стекао од државе или правног лица које је било у државној, друштвеној или задружној својини, без плаћања одговарајуће тржишне накнаде.

Правни акти неоснованог одузимања имовине

Члан 5.

Право на враћање имовине и обештећење имају како лица којима је имовина одузета законом или другим општим актом, тако и лица којима је имовина одузета појединачним управним или судским или другим актом или радњом државних органа која су претворена у општенародну, државну, друштвену, задружну или приватну својину.

Примена других материјално-правних и процесних норми

Члан 6.

- (1) На враћање имовине и обештећење примењују се одредбе закона којима се уређују хартије од вредности, својинскоправни, облигациони, наследни и други имовински односи, уколико нису у супротности са одредбама овог закона.
- (2) Уколико овим законом није другачије прописано, у поступцима за остваривање права на основу овог закона примењују се одредбе закона којим се уређује општи управни поступак.

Део други

Враћање имовине и обештећење

Глава прва

Враћање имовине и обештећење изван привредне области

Облици враћања имовине и обештећења

Члан 7.

(1) Облици враћања имовине и обештећења су:

- 1) повраћај права у претходно стање - успостављањем права својине према стању на одузетој имовини и правима у време одузимања имовине у корист ранијих власника у целини;
- 2) делимичан повраћај права у претходно стање - уз давање делимичне вредносне накнаде;
- 3) вредносна накнада.

(2) Вредносна накнада може бити дата:

- 1) у новцу;
- 2) у обвезницама Републике Србије које гласе на доносиоца, номиноване су у Еурима а исплативе у једнаким динарским полугодишњим ратама, у року од пет година рачунајући од 01. јануара наредне године од ступања на снагу овог закона;
- 3) у реститутивним купонима.

Правила враћања имовине

Члан 8.

(1) Ако овим законом није другачије одређено, непокретност се враћа ранијем власнику у целини.

(2) Ако се та непокретност не може вратити, односно ако за то постоје правне и фактичке препреке, ранијем власнику на име обештећења припада друга непокретност сличних карактеристика и вредности.

(3) Уколико се ранијем власнику не може понудити друга непокретност сличних карактеристика и вредности, или он понуђену непокретност одбије да прихвати, даје му се одговарајућа вредносна накнада која одговара стварној вредности непокретности према стању у време одузимања имовине и према ценама у време обештећења.

(4) Ако је државним или друштвеним средствима вредност непокретности значајно повећана или је повећана улагањем досадашњих корисника непокретности, враћање се може остварити и у виду установљавања одговарајућег сусвојинског удела сразмерно вредности, према стању

непокретности у време одузимања имовине. Висину сувласничког удела, ако је странке не утврде споразумно, утврђује суд у ванпарничним поступку.

(5) О облику, начину, року и обиму враћања имовине односно обештећења, орган који враћа имовину и корисник враћене имовине могу закључити поравнање.

Враћање пољопривредног, шумског и грађевинског земљишта

Члан 9.

(1) Пољопривредно и шумско земљиште враћа се, по правилу, у природи, а на основу захтева корисника враћене имовине у својину може се дати вредносна накнада на име обештећења.

(2) У случају враћања пољопривредног земљишта чији су садашњи корисници пољопривредна предузећа, задруге и други привредни субјекти, враћа се иста одузета парцела, а ако то због вишегодишњег засада, извршене комасације, промене намене и других сличних разлога није могуће, враћа се друго земљиште истог обвезника на истом подручју, исте површине и квалитета, водећи рачуна о близини места пребивалишта корисника враћене имовине.

(3) Ако би враћање пољопривредног земљишта у својину нарушило функционалност комплекса пољопривредног земљишта или трајних засада или створило уситњеност парцела, што отежава економичну обраду земљишта, ранији власник стиче право сувласништва на тај комплекс земљишта. Висину сувласничког удела, ако је странке не утврде споразумно, утврђује суд у ванпарничном поступку.

(4) На одузетом грађевинском земљишту у државној и друштвеној својини на којем бивши власник има право коришћења, ступањем на снагу овог закона успоставља се право својине у његову корист.

(5) Одузето неизграђено грађевинско земљиште, као и изграђено грађевинско земљиште на којем бивши власник има изграђен трајни објект у својини, враћа се ранијем власнику.

(6) Изграђено грађевинско земљиште се не враћа, а ранији власник стиче право на вредносну накнаду на име обештећења.

(7) Непокретности се враћају ослобођене хипотекарних терета који су настали од тренутка одузимања имовине до ступања на снагу овог закона. За потраживања која су била обезбеђена овим теретима гарантује Република Србија, уз право на регрес према хипотекарном дужнику.

Враћање стамбених зграда, породичних кућа и других објеката

Члан 10.

(1) Стамбене зграде односно станови у тим зградама, породичне куће и остале непокретности са инвентаром намењене за лично становање, или издавање односно обављање пољопривредне или занатске деланости, враћају се у целини, у неограниченом обиму, а уколико за то постоје оправдане

правне или фактичке препреке примењују се правила овог закона о обештећењу.

(2) Школске зграде и зграде културних институција мањинских националних заједница враћају се у целини месној или локалној самоуправи, односно удружењу - следбенику те заједнице, ако такав постоји.

Враћање покретних ствари

Члан 11.

(1) Ако овим законом није другачије одређено, одузете покретне ствари се враћају у натури, уколико су задржале своју вредност и основну намену.

(2) За покретне ствари које су нестале или су изгубиле своју вредност или су неподобне својој основној намени, ранији власник стиче право на обештећење у виду вредносне накнаде.

Г л а в а   д р у г а

Обештећење на имовину у области привреде

Враћање акција и удела у предузећима

Члан 12.

(1) Ранији власник акција и удела у предузећу чији је капитал подржављен или подруштвљен, има право на нове акције или уделе у вредности које су раније акције или удели имали у тренутку подржављења односно подруштвљења капитала предузећа.

(2) Исто право има и ранији власник акција и удела у предузећу за акције и уделе које је то предузеће имало у другим предузећима, а сразмерно учешћу акција и удела ранијег власника у основном капиталу предузећа.

Поступак

Члан 13.

Стицање нових акција и удела на основу враћања имовине и обештећења ранији власник остварује у поступку приватизације државног и друштвеног капитала у складу са прописима којима се уређује тај поступак.

Процена

Члан 14.

(1) Вредност ранијих акција и удела утврђује се на основу процене коју врши Агенција за приватизацију Републике Србије (у даљем тексту: Агенција).

(2) Агенција може поверити процену овлашћеном процењивачу.

(3) Ако процену вредности обавља овлашћени процењивач, Агенција је дужна да извршену процену провери.

(4) Ако констатује да процена, обављена од стране овлашћеног процењивача, не одражава стварну вредност ранијих акција и удела, Агенција је овлашћена да такву процену преиначи или да од другог овлашћеног процењивача захтева нову процену.

(5) Процену вредности ранијих акција и удела Агенција, односно овлашћени процењивач, утврђује на основу доказа које поднесе бивши власник као и других података и докумената на основу којих се та вредност може веродостојно проценити.

Решење о процени

Члан 15.

(1) По завршетку поступка провере процене, Агенција је дужна да бившем власнику изда решење о процењеној вредности.

(2) Против решења о процењеној вредности ранији власник може покренути управни спор.

Реститутивни купони

Члан 16.

(1) Право на стицање нових акција или удела ранији власник остварује на основу купона (у даљем тексту: реститутивни купони) које му за процењену вредност ранијих акција и удела издаје Агенција.

(2) Реститутивни купон садржи име ранијег власника, као и износ на који купон гласи.

(3) Реститутивни купони гласе на износе од 1.000,00, 5.000,00, 10.000,00, 50.000,00 и 100.000,00 динара.

Право избора

Члан 17.

Бивши власник на основу реститутивног купона, а по своме избору, може за своје раније акције и уделе захтевати одговарајућу противвредност у:

- а) акцијама и уделима предузећа у којима је имао раније акције или уделе;
- б) акцијама и уделима предузећа која су правни следбеници предузећа у којима је имао раније акције или уделе;
- с) акцијама и уделима других предузећа која се налаза у поступку приватизације.

Однос према друштвеном и државном капиталу

Члан 18.

(1) Право на акције или уделе у поступку приватизације ранији власник остварује на терет друштвеног или државног капитала у предузећу.

(2) Вредност права за које ранији власник захтева акције или уделе у предузећу одузима се од вредности капитала предузећа и не чини предмет продаје по прописима о приватизацији.

Време и начин стицања акција и удела

Члан 19.

(1) Ранији власник своје право на акције и уделе из чл. 5 овог закона остварује у поступку продаје капитала по прописима о приватизацији, у тренутку у коме запослени стичу акције или уделе.

(2) Захтев за стицање акција и удела на основу враћања имовине ранији власник стиче у поступку и на начин на који запослени пријављују своја права на стицање акција и удела без накнаде.

Стицање акција и удела од Акцијског фонда

Члан 20.

(1) Ранији власник своје право на акције и уделе може остварити и у поступку продаје акција и удела којима располаже Акцијски фонд Републике Србије.

(2) При остваривању права на акције и уделе из ст. 1 овог члана, ранији власник има право да купљене акције и уделе плати реститутивним купонима.

Обештећење ранијих власника радњи

Члан 21.

Ранији власник радње чија је имовина подржављена односно подруштвљена може по своме избору да захтева:

1) враћање имовине, односно обештећење на основу правила која важе за враћање непокретних и покретних ствари и права, или

2) реститутивне купоне у висини процењене вредности имовине радње у тренутку њеног подржављења односно подруштвљења.

Обештећење ранијих власника ствари и права која се налазе у имовини предузећа

Члан 22.

Ранији власници непокретних и покретних ствари и права осим пољопривредног земљишта које су на основу аката и радњи одузимања ушле у имовину предузећа, задруга и других привредних субјеката, имају право да у име обештећења добију реститутивне купоне у вредности одузетих ствари и права.

Г л а в а   т р е ћ а

Права савесних стицалаца

Члан 23.

(1) Физичка и правна лица, која су право својине на непокретним и покретним стварима и другој одузетој имовини стекли од државе или других јавноправних субјеката, односно других правних лица у претежно друштвеној или државној својини на основу теретног правног посла и по тржишној цени, сматрају се савесним стицаоцима. Савесним стицаоцима сматрају се и они власници станова који су станове откупили на основу станарског права, као и они власници станова и кућа за становање који су станове и куће за становање стекли у поступку колонизације.

(2) Изузетно, неће се сматрати савесним лица из става 1. овог члана која су право својине стекла након покретања судског или управног поступка за

поништај решења о национализацији или за враћање национализоване или по другом основу одузете имовине, под условом да су о тој чињеници били писмено обавештени од надлежног органа.

(3) Обвезник обештећења је држава због тога што не постоји могућност враћања имовине због права савесних стицалаца у случајевима из ст. 1 овог члана.

Члан 24.

(1) Савесни стициоци који су одузету имовину стекли теретним правним послом и по тржишној цени од других физичких или правних лица која нису јавноправни субјекти, а нису у тренутку стицања била претежно у друштвеној или државној својини, нису обавезни да врате стечену имовину.

(2) У случајевима из ст. (1) овог члана ранији власник има право на обештећење од државе у складу са одредбама овог закона.

Г л а в а   ч е т в р т а

Фактичка и правна немогућност враћања имовине

Члан 25.

(1) У смислу овог закона нема фактичке могућности враћања оних непокретности које користе државни органи и органи територијалне аутономије и локалне самоуправе, установе у области образовања, здравства, науке, културе и других јавних служби, ако би се услед њиховог враћања онемогућио рад или би се значајније ометао рад тих органа и служби, или би на други начин наступила несразмерна и ненадокнадива штета.

(2) У смислу овог закона фактичка немогућност враћања непокретне или индивидуално одређене покретне ствари постоји ако је непокретност или индивидуално одређена ствар пропала услед дејства више силе или неког другог случаја.

(3) Ако је ствар пропала услед дејства више силе или неког другог случаја без икакве кривице корисника, а до пропадања би дошло и да се ствар у тренутку пропадања налазила код ранијег власника, нема основа за враћање имовине, нити за обештећење.

(4) Нема основа за враћање покретних ствари које су редовном употребом у потпуности амортизоване после њиховог одузимања.

Члан 26.

(1) У смислу овог закона под правном немогућношћу враћања подразумева се законито стицање својине трећих лица на одузету имовину на основу законитог управног акта или законитог теретног правног посла, уз накнаду по тржишној вредности.

(2) Када постоји правна немогућност враћања имовине из ст. (1) овог члана, уместо враћања имовине примењују се правила о обештећењу.

(3) Не постоји правна немогућност враћања ако је досадашњи корисник одузете имовине изван услова предвиђених овим законом своје право и посед засновао административном одлуком државне власти без икакве накнаде, или уз накнаду која је по вредности била знатно нижа од тржишне вредности.

(4) Под накнадом у смислу ст. 3 овог члана не сматрају се плаћања пореза или других јавноправних дажбина у вези са коришћењем имовине.

Поступак враћања имовине и обештећења

Стварна и месна надлежност

Члан 27.

(1) О враћању имовине и обештећењу, према одредбама овог Закона, одлучује и надлежан је општински орган управе за имовинско правне послове на чијој територији се налазе ствари и остварују права која су предмет враћања и обештећења.

(2) По жалби против првостепеног решења органа из претходног става одлучује министарство надлежно за област финансија, а против одлуке тог министарства може се водити управни спор.

Доказивање права својине и аката његовог одузимања

Доказивање путем извода из земљишних књига и правна судбина терета

Члан 28.

(1) На подручјима на којима су у време одузимања имовине постојале уредно вођене земљишне књиге или друге књиге о евиденцији непокретности, као јавне књиге, у које се вршио упис права на непокретностима, доказивање права на те непокретности остварује се изводом из таквих књига према укњижби, оствареној пре доношења акта о одузимању имовине.

(2) У случају враћања својине ранијем власнику или његовом правном следбенику враћање се врши без терета, уговорног услова, налога или службености уписаних на непокретности после доношења акта о одузимању.

(3) Приликом подношења захтева за враћање непокретности или захтева за обештећење од органа надлежног за враћања непокретности може се затражити да обави увид у збирку исправа и сва друга документа о основу стицања имовине, када су у питању документа који се трајно чувају.

Други начини доказивања својине

Члан 29.

(1) На подручјима на којима у време одузимања права на непокретности нису постојале земљишне књиге, доказивање права власништва на непокретности остварује се изводима из других јавних књига и регистара и на основу других веродостојних докумената као што су оверени уговори о основу стицања, судске пресуде, решења о наслеђивању и слично.

(2) Право својине на непокретностима које нису биле уписане у земљишне или друге јавне књиге и регистре, као и право својине на покретне ствари и права, може се доказивати и свим другим доказним средствима, у складу са законом.

Покретање поступка

Члан 30.

(1) Поступак за враћање имовине, односно обештећење, покреће ранији власник захтевом у писменој форми који подноси надлежном органу за имовинскоправне послове.

(2) Поступак за остваривање права ранијих власника је хитан.

Покушај поравнања

Члан 31.

(1) Истовремено са захтевом за покретање поступка ранији власник може обвезнику враћања имовине предложити споразумно решење. Када је уз захтев за покретање поступка поднет и предлог за споразумно решење, орган који води поступак заказује усмену расправу ради закључења поравнања. Постигнут поравнање има дејство извршне исправе.

(2) Ако странке не постигну поравнање, или орган који води поступак, након изјашњавања надлежног јавног правобраниоца не дозволи поравнање, исти орган наставља поступак по захтеву за враћање имовине, односно обештећење.

Активна легитимација

Члан 32.

(1) Право на подношење захтева за враћање имовине, односно обештећење, имају ранији власник и његови правни следбеници.

(2) Кад право на враћање имовине, односно обештећење, имају више лица, правовремено поднет захтев једног од тих лица сматраће се поднетим у корист свих сукорисника права.

(3) Захтев за враћање имовине, односно обештећење, може се поднети најдуже у року од 5 година од дана ступања на снагу овог Закона.

Странке у поступку

Члан 33.

(1) Странке у поступку за враћање имовине јесу ранији власник, његов правни следбеник, обвезник враћања, као и друго правно или физичко лице које, ради заштите својих права или правних интереса, има право да учествује у поступку.

Републички јавни правобранилац као правни заступник обвезника враћања може да због ефикасности поступка овласти општинске и градске јавне правобраниоце да буду правни заступници обвезника враћања.

(2) Странке из претходног става које немају стално пребивалиште, односно седиште у Републици Србији, морају одредити пуномоћника са пребивалиштем, односно седиштем у Републици Србији, који заступа странку у вези са свим радњама у поступку.

(3) Када се захтев за враћање имовине или обештећење односи на непокретности, односно ствари и права у државној, друштвеној и задружној својини, учесник у поступку је и надлежни јавни правобранилац.

Садржина захтева

Члан 34.

(1) Захтев за враћање имовине, односно обештећење, треба да садржи податке:

- о врсти, величини, орјентационој вредности и локацији имовине на коју се захтев односи;
- о правном основу, начину и времену подржављења;
- о правном основу захтева за враћање имовине или обештећење;
- о виду у коме се захтева враћање имовине односно обештећење.

(2) Уз захтев се подносе:

- исправа о подржављењу имовине или податак о службеном гласилу у коме је објављен акт уз конкретно навођење предмета подржављења;
- доказ о својству подносиоца захтева (ранији власник или његов правни следбеник);
- пуномоћ за овлашћено лице које ће пред надлежним органима заступати интересе подносиоца захтева, ако подносилац захтева нема стално пребивалиште или седиште на територији Републике Србије.

(3) Ако се захтев односи на непокретности уз захтев се подноси и:

- извод из јавне књиге у коју су уписане непокретности са свим уписима и брисањима, почев од 15. маја 1945. до дана подношења захтева, или оверена фотокопија улошка те књиге, или друга јавна исправа са тим подацима;
- документ из катастра земљишта о положају, површини и начину искоришћавања парцела, са идентификацијом садашњих ознака непокретности чије се враћање тражи.

(4) Захтев може да садржи и друге податке и исправе, који су од значаја за утврђивање оправданости захтева.

Дејство захтева

Члан 35.

(1) Ако не постоје, или су подносиоцу захтева недоступне исправе из претходног члана овог закона надлежни орган по службеној дужности прибавља доказе о вероватноћи постојања права.

(2) Обвезници враћања и трећа лица дужни су да надлежном органу поднесу све доказе и дозволе, увид у исправе и податке, потребне за комплетирање документације о захтеву.

(3) Обвезници враћања и трећа лица дужни су и да ранијим власницима, њиховим следбеницима, односно пуномоћницима, дозволе увид у исправе и податке који су значајни за утврђивање постојања права на враћање имовине или обештећење.

(4) Органи који располажу подацима и воде службене евиденције (земљишне књиге, катастар, архив и слично) дужни су да хитно одговоре на захтев обвезника, корисника и органа који воде поступак.

Доношење решења

Члан 36.

(1) Надлежни првостепени орган утврђује све чињенице и околности за одлучивање о захтеву за враћање имовине и обештећење.

(2) Решење којим се одлучује о захтеву садржи:

- назнаку ранијег власника коме је имовина подржављена;
- назнаку лица којима се имовина враћа, односно којима се утврђује обештећење;
- назнаку обвезника враћања имовине, односно обвезника обештећења;
- назнаку имовине која је подржављена, као и основ подржављења односно акт о одузимању имовине;
- назнаку облика, обима и вредности имовине која се враћа, као и друге податке о имовини са ознакама идентификације према стању на дан доношења решења;
- назнаку начина и висине накнаде;
- назнаку рока за предају у посед имовине која се враћа у натури, односно назнаку рока за обештећење.

(3) Ако је ранији власник подржављене имовине умро, а његови правни следбеници нису утврђени, решење о враћању имовине, односно о обештећењу гласи на његове правне следбенике који су корисници права по овом закону, без њиховог именована.

(4) У случају из претходног става враћена имовина се решењем даје на привремено управљање стараоцу за посебне случајеве, док се правоснажно не утврде правни следбеници ранијег власника.

(5) У решењу о враћању имовине првостепени орган издаје и налог надлежним органима за извршење решења и одлучује о трошковима поступка.

(6) Коначно решење из става 1. овог члана доставља се по службеној дужности суду који води земљишне књиге, односно органу који води јавне књиге о евиденцији непокретности и права на непокретностима.

Члан 37.

(1) Решење о враћању имовине доноси се и доставља бившем власнику односно његовом правном следбенику најкасније у року од 6 месеци од дана подношења уредног захтева.

(2) Даном подношења уредног захтева сматра се дан када је непотпуни захтев у целини допуњен.

Члан 38.

(1) Правоснажно и извршно решење о враћању имовине или обештећењу има снагу извршне исправе.

(2) Правоснажно и извршно решење о враћању имовине и обештећењу реализују:

- судови, односно други органи одређени законом за вођење јавних књига о евиденцији непокретности и права на непокретностима, када се ради о упису власништва на непокретности;
- Акцијски фонд Републике Србије када се ради о успостављању удела у предузећу или накнади у акцијама;
- Министарство надлежно за финансије када се ради о накнади у обвезницама и накнади у новцу.

(3) Принудно извршење решења која нису добровољно извршена спроводи се по одредбама Закона о општем управном поступку (неновчане обавезе), односно Закона о извршном поступку (новчане обавезе).

Остале одредбе у вези са поступком

Члан 39.

(1) На захтев ранијег власника или његових правних следбеника ради обезбеђења захтева за враћање имовине или обештећења првостепени орган донеће решење којим се одређује забележба поступка у јавној књизи, привремена забрана располагања непокретностима, односно којим се одлаже својинска трансформација предузећа и других привредних субјеката.

(2) Ради обезбеђења захтева за враћање имовине или обештећење првостепени орган може посебним решењем и пре него што донесе решење о враћању имовине бившег власника привремено увести у посед непокретности и предузећа, ако је стварни и правни основ његовог захтева за враћање имовине очигледан.

(3) Против решења из става 1. и 2. члана дозвољена је жалба.

Члан 40.

(1) Ранији власници или њихови правни следбеници и обвезници враћања имовине могу у току целог поступка пред надлежним органом у сваком тренутку да закључе поравнање о имовини која је предмет захтева за враћање имовине, односно обештећење.

(2) Надлежни орган ће странкама у поступку указати на могућности поравнања и пружити им помоћ у међусобном поравнању водећи рачуна о томе да поравнање не буде у супротности са принудним прописима и да се може извршити.

(3) Поравнање се сматра закљученим када странке прочитају записник о поравнању и потпишу га.

(4) Ако је поравнање постигнуто само у односу на део имовине која је предмет захтева, надлежни орган ће унети поравнање у решење о враћању имовине.

Члан 41.

(1) Имовина враћена по овом закону не подлеже плаћању пореза на промет.

(2) Странке у поступку за враћање имовине, или за обештећење, на основу овог Закона не плаћају таксе.

(3) О трошковима поступка одлучује надлежни орган на основу прописа и општеуправног поступка.

Члан 42.

(1) Ако је ранији власник подржављене имовине умро а оставински поступак није вођен или је правоснажно окончан, а да при том није одлучено и о наслеђивању имовине која таквом власнику припадне на основу решења о враћању имовине, у вези са том имовином суд ће донети решење о

наслеђивању у складу са законом којим се уређују наследно-правни односи. У том решењу није допуштено мењати правне односе настале на основу правоснажног решења о наслеђивању, осим када се наследници другачије договоре.

(2) За расправљање заоставштине по овом Закону искључиво је надлежан суд Републике Србије.

Члан 43.

(1) Оставински поступак из претходног члана овог Закона покреће наследник ранијег власника, након правоснажности решења о враћању имовине.

(2) Имовина ранијег власника о којој се одлучује у овом поступку прелази на његове наследнике даном правоснажности решења о враћању имовине.

(3) Рокови који по закону наслеђивања теку од дана смрти оставиоца, у овом поступку теку од дана правоснажности решења о враћању имовине.

Д е о ч е т в р т и

Доношење пратећих прописа

Члан 44.

(1) Начин издавања обвезница и реститутивних купона у складу са Законом о хартијама од вредности, прописане својом уредбом Влада Републике Србије у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 45.

(1) Министар надлежан за финансије и економију, заједно са министром надлежним за привреду и приватизацију, министром надлежним за питања архитектуре, урбанизма и градитељства и министром надлежним за пољопривреду у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона донеће упутство о мерилима односно методологији за оцењивање вредности подржављених предузећа односно покретних и непокретних ствари. Тим упутством обезбедиће се да се вредност ствари оцењује према стању на дан подржављења и према вредности на дан доношења решења о враћању имовине.

(2) Министар надлежан за питања културе прописане методологију за утврђивање вредности културних добара у року од два месеца од дана ступања на снагу овог Закона.

(3) Министар финансија и економије донеће упутство о поступању органа по захтеву за накнаду, и обрасце који ће бити коришћени у том поступку, у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона.

(4) Министар финансија и економије донеће упутство о садржају и начину вођења евиденције о враћању имовине, о поднетим захтевима, издатим решењима, извршењу решења и др., у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона.

Д е о п е т и

Прелазне и завршне одредбе

Члан 46.

(1) Од дана ступања на снагу овог закона није дозвољено било какво располагање непокретностима, односно имовином у вези са којом, на основу одредба овог закона, постоји обавеза враћања, а такође није дозвољено ни њихово хипотекарно оптерећење, закуп и залога.

(2) Теретни или бестеретни правни послови и једностране изјаве воље које су у супротности са одредбама претходног става ништави су.

(3) Имовина враћена бившем власнику је у слободном промету.

Члан 47.

(1) Подношење захтева и одлучивање о питањима из овог закона допуштено је без обзира на то да ли су до ступања на снагу овог закона суд или други државни орган правоснажно већ одлучивали о захтеву за враћање, односно накнаду, а захтеву корисника права није било удовољено.

(2) Одредбе става 1. овог члана не примењују се у случају захтева за враћање имовине поднетих на основу прописа донетих у складу са прописима донетим после 1. јануара 1990. године.

Члан 48.

(1) Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије", а примењиваће се када истекне шест месеци од његовог ступања на снагу.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I

УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење закона садржи одредба члана 72. став 1. тачка 4. Устава Република Србије, према којој Република Србија уређује и обезбеђује својинске и облигационе односе.

II

РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Комунистичка идеологија, уграђена у темеље уставног поретка у социјалистичким земљама источне Европе, укључујући и Југославију, окупила се и на приватну својину као буржоаску творевину и основ експлоатације. Заснована на многим заблудама та идеологија је и укидање приватне својине, као наводну препреку на путу ка бескласном друштву, сматрала приоритетним задатком државе и друштва. Негирајући све вредности демократског друштвеног уређења, комунистичка власт у Југославији, спроводећи своју теорију "експропријације експроприатора", супротно фундаменталним принципима правне државе, низом закона, а често и револуционарним чином "примене власти", без икаквог правног основа одузимала је приватну својину и проглашавала одузету имовину најпре општедруштвеном, затим државном, задружном, општенародном, потом наизменично друштвеном и државном. С обзиром да је тај процес носио и обележје борбе против класног непријатеља,

одузимање приватне својине чињено је често и бруталним насиљем, супротно основним принципима легалитета и легитимитета.

Када су економске и идеолошке противречности довеле социјалистичке земље у стање без перспективности, започео је у источној Европи процес транзиције ка демократском друштвеном уређењу на принципима правне државе, тржишних законитости и загарантованости приватне својине. У том процесу, као један од најбитнијих услова, приоритетно се намеће редифиниција својинских односа насталих у периоду комунистичког волунтаризма.

С тога је неопходно отклонити неправде из протеклог периода и обезбедити стабилне својинске односе, засноване на неприкосновености приватне својине. С таквим циљем опредељена је садржина и концепција овог закона, уз уважавање свих друштвених и економских услова под којима се овај закон доноси, и настојање да се циљ закона оствари са што мање трауматичних последица и поступака.

Предлог овог закона уважава реално неповољне, пре свега економске околности у којима закон настаје: низак ниво националног дохотка, минимална акумулативност привреде у Србији и др. Такве неповољне околности битно ограничавају домет закона, утолико пре што закон у поступку

враћања имовине и обештећења не може обезбедити апсолутну и потпуну економску еквиваленцију одузете имовине. Међутим, због потребе да се створе стабилни својински односи, свако одлагање доношење овог закона до неких повољнијих времена учинило би овај проблем још сложенији.

Осим тога, започети процес приватизације у Србији намеће потребу да се паралелно са процесом приватизације оствари и процес реприватизације враћањем нелегитимно одузете имовине. Својинска питања у процесу приватизације и реприватизације међусобно су толико повезана да се мора обезбедити паралелно одвијање ова два процеса, као и усклађеност закона који регулишу ову материју. Уколико се не обезбеди усклађеност ових процеса, и приватизација и реприватизација имаће низ недостатака праћених приликом спровођења. Због тога се доношење овог закона више не може одлагати.

Предлог закона заснован је на фундаменталним правним начелима имовинског права о својини која не може бити одузета без легитимног правног основа и еквивалентне накнаде.

У конципирању закона упоредном методом коришћена су и у закон уграђивана искуства у законодавству неких земаља у процесу транзиције (Мађарска, Чешка и др.) прилагођена приликама и потребама у Србији.

III

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОЖЕНИХ РЕШЕЊА

Приликом опредељивања око назива овог закона имало се у виду да предмет реституција није само имовина одузета национализацијом већ и свим другим начинима одузимања (конфискација, секвестрација и др.). С тога смо се определили за назив: Закон о враћању имовине и обештећењу јер евентуални алтернативни назив: Закон о денационализацији је неадекватан за све остале видове одузимања имовине.

Систематика закона предвидела је три дела: део о основним одредбама, део о материјално-правним одредбама враћања и одузимања имовине и део о специфичним процесно-правним одредбама.

1. Основне одредбе (део први)

Основним одредбама закона дефинише се најпре садржина и циљ закона. Примарни циљ закона је реално враћање законито стечене имовине ранијим власницима, када је она одузета без реалне тржишне накнаде. Међутим, протекли период од скоро шест деценија и промене како саме супстанце, тако и правног режима одузете имовине је реално враћање еквивалентне имовине учинило скоро немогућим. С тога се као коректив, тамо где је реално враћање имовине у својину и државину немогуће, предлаже реално обештећење.

Законом се дефинише предмет враћања и обештећења одузете имовине у виду непокретних и покретних ствари и одузетих права. Поштујући принцип легалитета и легитимитета својине, законом се обезбеђује враћање или

обештећење имовине лицима којима је имовина одузета или је одузета њиховим легитимним правним следбеницима.

Као општи обвезник враћања и обештећења имовине одређује се држава Србија, а данашњи фактички држаоци одузетих ствари и права само када су ствари и права прибављени без икаквог правног основа или без теретни правни послови.

Предлогом закона предвиђа се примена свих релевантних закона из области својинских, облигационих, наследно-правних и других имовинских односа, уз изузетке који су овим законом предвиђени.

Овим законом не уређује се враћање земљишта црквама и другим верским заједницама. С обзиром да је у току припрема новог Устава Републике Србије, неопходно је у складу са новим уставним решењима о правном положају црква и других верских заједница утврдити услове и поступак враћања и обештећења имовине црквама и другим верским заједницама. При томе се, такође, има у виду да ће се враћање имовине црквама моћи остварити брже и ефикасније од враћања имовине другим корисницима и у краћим роковима. То је зато што о имовини одузетој црквама постоји потпунија документација, а и натурални облик од цркве одузетих непокретности у претежном делу није битно измењен.

2. Враћање и обештећење (део други)

Сложени процес враћања имовине и обештећења за одузету имовину обухвата како враћање и обештећење имовине физичким лицима, тако и следбеницима правних лица којима је одузета имовина. Због одређених специфичности, у закону су у посебним главама предвиђене одредбе о враћању имовине и обештећењу у ванпривредној области, када се као корисници враћања и обештећења претежно појављују физичка лица и обештећење за имовину у области привреде, када се као корисници претежно јављају правна лица.

Ванпривредна област (део други, глава прва)

Враћање имовине и обештећење изван привредне области заснива се на принципу враћања имовине у претходно стање када је то реално и правно могуће и по принципу вредносне накнаде, уз могућу комбинацију ова два принципа.

Када је реч о одузетом грађевинском земљишту на коме бивши власник има право његовог коришћења, успоставља се право својине у његову корист, као и на одузетом неизграђеном грађевинском земљишту. Изграђено грађевинско земљиште не подлеже обавези враћања, али се уместо враћања обезбеђује обештећење у виду вредносне накнаде.

Када је реч о одузетој кући, стамбеним зградама, становима и пословним просторијама, предвиђа се враћање у целини и у неограниченом обиму, а у случају правних и фактичких препрека предвиђених овим законом, уместо враћања обезбеђује се обештећење у виду вредносне накнаде.

Код одузетих покретних ствари законом се предвиђа враћање када год је то могуће, а у случају да то није могуће, обезбеђује се обештећење у виду вредносне накнаде.

Привредна област (део други, глава друга)

Ранијим власницима одузетих акција и удела у предузећима обезбеђује се право на нове акције и уделе према вредности акција и удела у време одузимања имовине. Нове акције и уделе нови власник стиче у процесу приватизације државног и друштвеног капитала.

Еквиваленција одузетих и нових акција и удела треба да се обезбеди проценом у Републичкој агенцији за приватизацију. На основу верификоване процене ранијем власнику акција и удела издају се реститутивни купони. На основу реститутивних купона ранији власник, по сопственом избору, добија еквивалентну вредност акција и удела у предузећу у коме је имао акције и уделе и у предузећима која су правни следбеници ранијег предузећа, или у акцијама и уделима свих других предузећа у поступку приватизације, на терет државног или друштвеног капитала, који се приватизује. По избору ранијег власника, он истиче право и на куповину акција и удела, којима располаже акцијски фонд Републике Србије.

Реститутивни купони обезбеђују се и ранијим власницима радњи које су подржављене и власницима покретних и непокретних ствари које су после подржављења ушле у имовину предузећа, задруга и других привредних субјеката.

Права савесних стицалаца (део други, глава трећа)

У овој глави одређује се појам савесних стицалаца и права савесних стицалаца, зато што ствари у државини и власништву савесних стицалаца не подлежу враћању, а обавезу обештећења у таквим случајевима има држава.

Фактичка и правна немогућност враћања (део други, глава четврта)

С циљем ефикасне и доследне примене овог закона неопходно је законом дефинисати случајеве фактичке немогућности враћања одузетих ствари, као и случајеве правне немогућности враћања одузетих ствари. Када се ради о нестанку, односно непостојању одузетих ствари услед више силе, неког другог случаја или нестанка ствари услед редовне употребе, не постоји обавеза и враћања и обештећења. Када се ради о правним разлозима немогућности враћања, због заштите стечених права трећих савесних лица, на одузете ствари, примениће се правила о обештећењу.

IV

ПОСТУПАК ВРАЋАЊА И ОБЕШТЕЋЕЊА

Полазећи од садржине предложених одредаба, као и циља да се поступак враћања имовине и обештећења имовине спроведе у реално могућем краћем року предлаже се примена закона о општем управном поступку, што значи и могућност вођења управног спора и закона о ванпарничном поступку када је реч о спорним питањима која се најефикасније утврђују у ванпарничном поступку. Ако узмемо у обзир искуства у примени закона о враћању

пољопривредног земљишта одузетог ранијим власницима због неизвршених обавеза у откупу из 1991. године оцењује се да је овако конципирани поступак враћања имовине најцелисходнији.

Алтернативна могућност, као што је потпуна примена контрадикторног грађанског парничног поступка извесно је да би проузроковала дуготрајне судске спорове а не би битно утицала на законитости поступка, чиме би био доведен у питање смисао и циљ доношења овог закона. С тога се предлогом закона предвиђа примена закона о општем управном поступку са одступањима предвиђеним у одредбама овог закона неопходним за остваривање циља овог закона.

Доказивање права својине (део други, глава четврта)

У овој глави садржане су одредбе о доказивању права својине на одузете непокретности. Тим одредбама предвиђа се као примарно и приоритетно доказно средство извод из земљишних и других јавних књига о евиденцији непокретности. Међутим, овај Предлог закона уважава и реално стање - један део непокретности ни данас није уписан у земљишне и друге јавне књиге. С тога Предлог овог закона предвиђа да се доказивање може вршити и другим веродостојним документима и свим другим законом предвиђеним доказним средствима. Предлог закона предвиђа и обавезе државних органа да пруже помоћ корисницима враћања имовине при обезбеђивању неопходних доказа.

V

ДОНОШЕЊЕ ПРАТЕЋИХ ПРОПИСА

На основу одредаба материјално-правног и процесног карактера у Предлогу закона неопходно је предвидети садржину и надлежност за доношење пратећих прописа како би се ефикасно применио закон. То подразумева да се већ у процесу доношења закона предузму све организационе мере за благовремено доношење пратећих прописа.

VI

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Прелазним и завршним одредбама предвиђа се правно дејство ступања на снагу овог закона пре његове потпуне примене, као и неопходни "vacatio legis" у трајању од шест месеци од ступања на снагу, а у том року требало би да буду донети и предвиђени пратећи прописи.

VII

СРЕДСТВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАХТЕВА

Спровођење овог закона реализоваће се обезбеђивањем знатних финансијских средстава у буџету Републике Србије и Акцијском фонду Републике Србије.

Спровођење овог закона захтева и организационо, кадровско и благовремено стручно оспособљавање надлежних органа управе.